

สิ่งมีชีวิตอันนอกเหนือจากคนที่ชื่อว่าหนู :
ท่าทีตามแนวพุทธต่อชีวิตอื่นว่าด้วยการใช้และไม่ใช้ความรุนแรง
Living thing Besides Human Known as Rat:
Buddhist Attitude towards Other Life in Non-violence

¹พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, พระมหาสุนันท์ สุนนโท และประเสริฐ ธิลา
Phrappalat Raphin Buddhisarō, Phramaha Sunant Sunundo and Prasert Tilōa
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate program Buddhist Management Mahachulalongkornrajavidyalaya University
¹Corresponding Author. Email: raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

หนูเป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่คู่กับมนุษย์มาช้านาน และหนูนั้นยังมีลักษณะพิเศษตรงที่เป็นสัตว์ที่มีทั้งคุณและโทษในตัวเอง การจัดการกับหนู เป็นได้ทั้งกำจัด และ จำกัด ซึ่งเป็นการแสดงออกที่แตกต่างกันทั้งในวิธีการและผลของวิธีการที่หมายถึงการรุนแรง เบียดเบียน หรือจนกระทั่งปาณาติบาต ในทางพระพุทธศาสนามีท่าทีที่ชัดเจนต่อการไม่สนับสนุนการใช้ความรุนแรงต่อชีวิต นับตั้งแต่เบียดเบียนไปจนกระทั่งการบีบตาต่อชีวิต เมื่อมีหลักการอย่างนั้นก็ต้องหาวิธีการในการจัดการอย่างเป็นระบบตามวิธีวิทยาที่เหมาะสม อาทิ การใช้กลิ่นไล่ การใช้เครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ไล่ หรือการควบคุมตามหลักชีววิทยา วิทยาศาสตร์ การแพทย์ และสุขภาพะ รวมทั้ง “ช่องทาง” หนูกับมูลค่าทางเศรษฐกิจ วิธีปฏิบัตินี้หากเป็นอย่างนั้นจะได้ทั้งในส่วนของ “หลักการ” ท่าทีต่อความไม่รุนแรง และการใช้ “ปัญญา” ในการจัดการอย่างเป็นระบบตามแนวพุทธ

บทความนี้เป็นการศึกษาแนวคิดในเรื่องความรุนแรงต่อชีวิตอื่น โดยใช้กรณีตัวอย่างของหนูกับแนวทางในการจำกัดหนูที่เหมาะสมตามแนวพุทธ ใช้การศึกษาจากเอกสารและการวิเคราะห์ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ : หนู, หนูในพระไตรปิฎก, ท่าทีต่อความรุนแรงตามแนวพุทธ

Abstract

It was a living rat with the human long. And it also has a direct effect on animals that are both pros and cons in itself. Dealing with rats Be both frustrating and limit which expresses the difference in the methods and results of the method mean violent encroachment or until Pana continued baht, which in Buddhism is the position clear to not support the use of violence. to life Since

persecuted until persecution life. The principle that it must find ways to manage such a system as an appropriate methodology such as using repellent odor. The use of electrolyte Nick Chase. Or controlled by medical science and health, if so, are both part of. “Principle” attitude towards non-violent Buddhist and the use of “intelligence” to manage a system based on Buddhist.

Keywords: Rat, Rat in Tipitaka, Buddhist attitude to violence.

บทนำ

หนูถูกวางยาตายทำให้สำนักงานมีกลิ่นทำให้สภาพภูมิทัศน์ในการทำงานเปลี่ยนไป จึงมาวิเคราะห์ในเชิงประจักษ์ว่าที่จริงแล้วหนูเกิดไม่ถูกที่หรืออะไร หรือว่าสภาพทางกายภาพสิ่งแวดล้อม หนูถูกคุกคามที่อยู่อาศัยจึงทำให้สัญชาตญาณของการอยู่รอด การดิ้นรนที่จะรักษาชีวิตจึงเกิดขึ้น แต่เดิมการอยู่อาศัยอาจเป็นส่วนใครส่วนท่าน นกหนู งู หรือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เมื่อเงื่อนไขทางสังคมเปลี่ยน สัตว์ที่เคยอยู่ในป่าต้องกลายมาเป็นสัตว์เลี้ยง แหล่งอาหารถูกเบียดเบียนสัตว์จึงต้องมาอยู่ร่วมกับมนุษย์และหาอาหาร หรือช่วงชิงอาหารของมนุษย์หวังโซ่อาหารในระบบเดิมถูกทำลาย อุปาทานในแบบเดิมถูกคุกคาม ทำให้สัตว์ในระบบนิเวศแบบเดิม ต้องปรับตัวทางกายภาพเพื่อดำรงชีวิตจนมาอยู่ตามบ่มี หนูมาอยู่ดีก็อาคารที่คนสร้างทับแทนที่ ข้อเท็จจริงเหล่านี้สะท้อนพฤติกรรมว่าด้วยเรื่องการเบียดเบียน และการถูกคุกคามหวังโซ่และอุปาทานธรรมชาติ ในส่วนของหนูในประเด็นของการเขียน ก็ต้องย้อนกลับไปว่า ทศนะทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยชีวิตอื่นมีท่าทีอย่างไร รวมไปถึงหนูในบริบทของพุทธศาสนาทำอะไรได้บ้าง สอนธรรมได้ไหม หรือหนูในบริบทร่วมกับสังคมจะเป็นเพียงสัตว์ทดลอง หรือในมิติของความเชื่อหนู (ปีศาจ) เป็นสัญลักษณ์หนึ่งใน 12 นักษัตร ตามหลักโหราศาสตร์ หนูเป็นพาหนะของพระพิฆเนศ (Ganesha) หรือหนูเทพเจ้าได้ไหม ซึ่งในบทความนี้จะได้นำมาแบ่งปันเป็นปกิณกะความรู้เพื่อสะท้อนคิดว่าหนูมีส่วนร่วมในบริบทใดบ้าง รวมไปถึงแนวทางการ “จัดการ” หนูผ่านองค์ความรู้ ที่เป็นได้ทั้ง “จำกัด” และ “กำจัด” ซึ่งจะได้นำมาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นท่าที่ต่อการจัดการตามหลักพุทธ หลักปัญญา และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตอื่นร่วมกับมนุษย์ที่เชื่อว่าหนู ว่าควรและมีท่าทีอย่างไร

หนูสิ่งมีชีวิตที่นอกเหนือจากมนุษย์และการอยู่ร่วมกัน

หนูเป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่กับสังคม คงไม่เฉพาะสังคมใด แต่คงมีทั่วไป แล้วเมื่อมีทั่วไป หนูจึงเป็นสิ่งมีชีวิตที่นอกเหนือจากมนุษย์ และเมื่ออยู่ด้วยกันจึงมีการศึกษาถึงหนู เพื่อทราบถึงการมีอยู่ในบริบทต่างๆ เช่น หนูเป็นพาหนะนำโรค เป็นสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศอันมีผลต่อสุขภาพความเป็นกลไกทางเศรษฐกิจ เป็นต้น มิงงานวิจัยให้ข้อมูลว่าหนูเป็นพาหนะนำโรคมาสู่ทุกคนและสัตว์ด้วยกันเอง โดยมี 3 ชนิด หนูนอร์เวย์ (Rattus Norvegicus) บางทีเรียกหนูท่อ หนูขยะ เป็นหนูขนาดใหญ่มีน้ำหนัก 280-480 กรัม (2) หนูท้องขาว (Rattus Rattus) หรือเรียกหนูหลังคา (roof rat) มีขนาดใหญปานกลาง น้ำหนักประมาณ 225 กรัม และ (3) หนูหริ่ง (Mus musculus)

พบเห็นตามบ้านเรือนมีขนาดน้ำหนัก 20 กรัม เป็นต้น (จินตนา ตันเวชศิลปะ, 2556) หรือในพระไตรปิฎกก็มีหนูและหนูก็เป็นส่วนทำให้เกิดความรำคาญไม่เอื้อต่อการอยู่อาศัยดังมีพุทธพจน์ที่ว่า “หนูทั้งหลายในฉางข้าวเปล่าที่รบกวนพระสมณะนี้ด้วยการยกหูชูหางขึ้นกระโดดโลดเต้น” (ส.ส. (ไทย) 15/196/279) รวมไปถึงหนูกัดสิ่งของ กัดผ้า ก่อความรำคาญก็แปลว่าเป็นธรรมชาติของหนูมีมาแต่ครั้งพุทธกาล หรือจะนิยามได้ใหม่กว่าหนูที่ไหนก็เป็นแบบนี้ นอกจากนี้ในมิติที่เป็นโทษ หนูก็มีประโยชน์ในฐานะเป็นสัตว์ทดลอง มีงานวิจัยหลายงานที่สะท้อนว่าหนูเป็นส่วนสำคัญที่ใช้ในการทดลอง เช่นงานวิจัย ของ อุษณีย์ วิจิเขตต์คานวณ (2544) อูราพร วงศ์วัชรานนท์ และคณะ (2547) เอกสิทธิ์ กุมารสิทธิ์ (2540) ศจีรา คุปพิทยานันท์ (2554) โดยในงานวิจัยสะท้อนว่า หนูมีสถานะเป็นสัตว์ทดลอง ที่มีเป้าหมายเพื่อเป็นการทดลองและจำลองลักษณะบางประการที่คล้ายมนุษย์แปลว่าหนูมีคุณูปการต่อมนุษย์ถ้าในความหมายนี้ หนูเป็นสิ่งมีชีวิตที่ไว้ทดลอง ที่เราได้ยินบ่อย ๆ ว่า “หนูทดลองยา” และในทางกลับกันก็มีงานวิจัยที่สะท้อนว่าหนูเป็นผู้คุกคามพืชเศรษฐกิจ จึงต้องกำจัดหรือควบคุมอย่างเป็นระบบผ่านการค้นคว้าวิจัย การสร้างเครื่องมือต่างๆ เช่น ทำให้เป็นหมัน เพื่อลดการแพร่กระจายของหนู ทำให้หนูสมองเสื่อมเพื่อลดอัตราการเกิดของ หนูการใช้สารสกัดสมุนไพรที่มาจากพืช ใช้ควบคุมประชากรหนูสารสกัดสมุนไพรไล่หนู เครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ในการไล่ศัตรูในบ้านเรือนและทางการเกษตร เครื่องไล่หนู เป็นต้นดังปรากฏในงานของ เอกสิทธิ์ กุมารสิทธิ์ (2557) คณาจารย์ภาควิชาสัตววิทยา คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (สัตววิทยากับสมุนไพรไทยเพื่อการเกษตร การเรือน และการแพทย์ : Zoology and Thai Herbs for Agricultural, Domestic and Medicinal, www.rdi.ku.ac.th) ฟังดูในนัยยะของหนูตามเงื่อนไขนี้หนูเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีส่วนร่วมกับมนุษย์ที่เป็นทั้งคุณ โทษ ประโยชน์ และส่วนเกิน ดังนั้นการ “จัดการ” หนู จึงอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดให้เป็น เช่น พาหะนำโรค ทดลอง หรือหนูศัตรูพืชทางเศรษฐกิจ และภาวะอื่นๆ เนื่องต่อ จึงเกิดคำถามต่อไปว่าแล้วหนูที่มีอยู่ในบริบทต่าง ที่นอกเหนือจากสังคมไทยมีบริบทร่วมอย่างไร คุณภาพชีวิตของหนูแตกต่างกันหรือไม่ หรือหนูมีสถานะเป็นเพียงส่วนเกินที่ต้อง “กำจัด” หรือเป็นเพียงสิ่งทดลอง ที่ต้อง “จำกัด” ซึ่งจะได้สืบค้นมาเป็นฐานในการอธิบายร่วมมุมมองกับหนูในประเด็นที่จะได้กล่าวต่อไป

ซากหนู /ช่องทาง โอกาส เครือข่ายทางธุรกิจ การบริหารจัดการ และความสำเร็จ

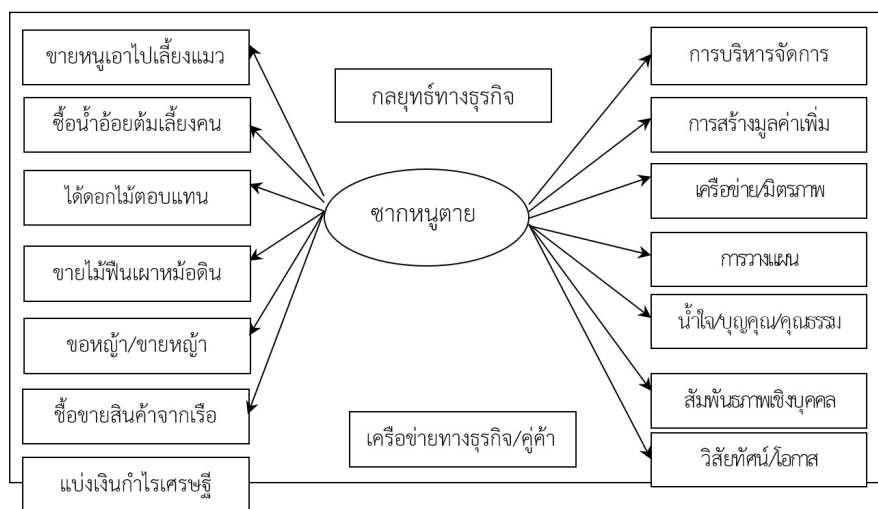
หนูอาจมีหลายมิติในทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ ความเชื่อ หรือการสะท้อนคิดเพื่อการดำเนินชีวิต แต่หากสืบความย้อนไปในครั้งพุทธกาลหนูถูกนำมาเล่าเป็นคติสอนคน ดังมีข้อมูลใน จุลลทศวรรษชาดก อันเป็นเรื่องอดีตชาติของ “พระจุฬพนธก” ที่ให้รายละเอียดไว้ว่า ในเมืองพาราณสี แคว้นกาสิ เศรษฐีใหม่ท่านหนึ่ง ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเศรษฐีประจำเมือง หลังจาก ที่บิดาและมารดาได้ล่วงลับไปแล้ว ด้วยความที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดเป็นอันมาก อีกทั้งเป็นผู้รอบรู้ฤกษ์ตำ ฤกษ์บน และนิมิตดี ร้ายทั้งปวง จึงได้รับตำแหน่งบัณฑิตนักปราชญ์ประจำวังหลวง จากพระราชอา วันหนึ่งเศรษฐี ออกเดินทางไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน ระหว่างทางพบหนูตายตัวหนึ่ง ก็รู้สึกถึงนิมิต จึงตรวจดูฤกษ์บน เห็นว่าจะมีเศรษฐีคนใหม่เกิดขึ้นในเมืองนี้ จึงกล่าวลอย ๆ ขึ้น

ว่า “ผู้ใดอยากเป็นเศรษฐี ให้เอาหนูตัวนี้ไปทำประโยชน์ ผู้นั้นอาจเลี้ยงลูกเมียได้” ขณะนั้นชายยากจนคนหนึ่งเดินผ่านมาได้ยินเข้า จึงคิดว่าจุฬเศรษฐีพูดทำนายออกมาเช่นนี้ต้องมีเหตุแน่ ความเชื่อต่อคำแนะนำหรือผู้มีประสบการณ์ให้คำแนะนำ ทั้งยังมองว่าน่าจะเป็นโอกาส จึงเก็บหนูตายตัวนั้นไปขายที่ตลาด โดยมองว่าน่าจะขายได้ การสร้างมูลค่าเพิ่มจากสิ่งใช้ ของเหลือ และคำว่าโอกาสและวิสัยทัศน์จึงเกิดกระบวนการคิดเชิงระบบ หนูจึงถูกนำไปสร้างมูลค่าเพิ่ม ผ่านคำว่าโอกาสและวิสัยทัศน์ ถูกนำไปขายได้หนึ่ง 1 บาท เพื่อให้คนที่เลี้ยงแมว จึงเกิดกระบวนการคิดต่อไปว่า เงิน 1 บาท (กหาปณะ) ที่ได้มาจะเอาไปสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างไร ดังนั้นการสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านสินทรัพย์ที่มีเพียง 1 บาท (กหาปณะ) จึงเริ่มขึ้น โดยการวางแผนไปจัดซื้อน้ำอ้อยมาต้มเพื่อนำไปเลี้ยงคนงานไร่ดอกไม้ โดยได้ดอกไม้เป็นผลตอบแทนและนำดอกไม้ไปขาย ได้เงินมาหมื่นต้นน้ำอ้อยเลี้ยงคนงาน กระทั่งได้เงิน “เพิ่ม” เป็น 8 บาท (กหาปณะ) ความคิดต่อเนื่องในเชิงการสร้างช่องทางและโอกาส คราวหนึ่งฝนตกลงมาพัดแรง ต้นไม้ในสวนหลวงหักลงจำนวนมาก โอกาสทางธุรกิจเพิ่มขึ้นอีก จึงได้เจรจาขอเข้าไปเก็บไม้ทิ้งให้ โดยผู้ดูแลสวนก็ยินดี ด้วยเหตุผลว่าตัวเองไม่ต้องทำงาน จากนั้นจึงขอให้เด็กเลี้ยงโคที่ผูกมิตรไว้ช่วยขนฟืนให้ โดยตอบแทนด้วยฟืนที่มีอยู่แล้วคือน้ำอ้อย พร้อมนำฟืนไปเจรจาขายกับช่างปั้นหม้อที่ต้องใช้ฟืนในการเผา โอกาสและการเดินแสวงหาเงินทำได้ 13 บาท (กหาปณะ) โอกาสทางธุรกิจมีเสมอสำหรับผู้ไม่หยุดคิด เขาใช้วิธีนี้อ้อเพื่อเมียแม่ ทำความรู้จักแก่พ่อค้าคนหาบญ้ามาขายที่เห็นว่าทุกคนทำงานเหนื่อย โดยการนำน้ำใส่โองังไปบริการฟรีที่ใกล้ประตูเมือง และเรียกให้ใช้บริการต้มน้ำฟรี ทำอย่างนี้อยู่เป็นเวลาพอสมควร จนเป็นความประทับใจในน้ำใจ จนกระทั่งออกปากให้และขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน “เจ้าช่างเป็นผู้ที่มีน้ำใจดีแท้ ภายภาคหน้าถ้าท่านมีอะไรให้พวกเราช่วย ท่านก็บอกพวกเราได้เลยนะ” แปลว่าเจรจาธุรกิจประสบผลในเชิงสัมพันธ์ภาพและการผูกน้ำใจ ซึ่งถือว่าเป็นกลไกหนึ่งของการเจรจาทางธุรกิจ ด้วยบุคลิกภาพที่เปิดทำให้เขามีพันธมิตรมาก ในเชิงเครือข่ายทางธุรกิจ ทั้งพ่อค้าทางเรือ และพ่อค้าทางบก (เขากลายเป็นคนมีเพื่อนมาร่ำรวยมิตรสหาย) จนกระทั่งมีข้อมูลจากเพื่อนพ่อค้าทางบกว่า “จะมีพ่อค้าน้ำมา 500 ตัว” มาขาย การดำเนินธุรกิจผ่านการเจรจาจึงเริ่มขึ้นโดยการไปเจรจากับกลุ่มพันธมิตร ขอญ้าคนละ 1 ฟอนจากเพื่อนพ่อค้าญ้าได้ 500 ฟอน และตกลงสัญญากันว่าคนอื่นจะขายก็ต่อเมื่อ “เรา” ขายหมดแล้ว ผลคือเขาสามารถขาย “ญ้า” ทั้งหมดได้ 1,000 บาท (กหาปณะ) ทรัพย์สิ้นเพิ่มเป็น 1,024 บาท (กหาปณะ) เมื่อได้สินทรัพย์เพิ่มการเจรจาธุรกิจก็ยังคงดำเนินต่อไป เมื่อมีข้อมูลจากเพื่อนพ่อค้าทางเรือว่า “จะมีเรือสำเภาสินค้า 5,000 ล้า” มาเทียบสมอเพื่อจำหน่ายสินค้า เขาจึงไปเจรจาซื้อสินค้าทั้งหมด โดยวางมัดจำไว้เพื่อยืนยันการซื้อสินค้าทั้งหมดจริง จากนั้นทำสำนักงานเพื่อจำหน่ายสินค้า สร้างภาพลักษณ์ประหนึ่งว่าเป็น “พ่อค้าใหญ่” ทำให้พ่อค้าทั้งเมืองต้องมาเจรจาธุรกิจ และร่วมทุน ร่วมหุ้นกับเขา มากถึง 70 คน คนละ 1,000 บาท (กหาปณะ) รวม 70,000 บาท (กหาปณะ) และขายหุ้นเพิ่มอีกเป็น รวมเป็นเงิน 140,000 กหาปณะ จากการเห็นโอกาสวิสัยทัศน์ และการใช้โอกาสนั้น

เมื่อเขาร่ำรวยแล้ว เขาคิดว่า เราควรจะไปตอบแทนคุณท่านเศรษฐี ผู้มีบุญคุณจุดประกายให้สร้างเนื้อสร้างตัวได้ จึงเดินทางไปกราบขอบคุณและนำเงินมอบให้ครึ่งหนึ่ง (70,000 กหาปณะ)

ท่านจุฬเศรษฐีถามว่า ได้มาอย่างไร เขาก็เล่าเรื่องราวชีวิตทั้งหมดของตนให้ฟัง เศรษฐีเห็นว่า เป็นคนดีมีปัญญา มีความเพียร มีคุณธรรมจึงยกลูกสาวให้แต่งงานด้วย (เป็นลูกเขย) ภายหลังจากจุฬเศรษฐีตายแล้ว ตำแหน่งเศรษฐีและทรัพย์สินสมบัติ (ดูแลกิจการทั้งหมด) ก็ให้แก่พ่อค้าใหญ่แห่งเมืองพาราณสี (ชายยากจน)

จากกรณีตัวอย่างหนุที่ยกมาจะพบแนวคิดในเรื่องมูลค่า วิสัยทัศน์ โอกาส และเครือข่าย และการจัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งหมายถึงการสร้างมูลค่าจากสิ่งที่มีค่า ดังปรากฏในงานวิจัยอาทิ อมรสิทธิ์ เทียนชุบ (2553) การจัดการธนาคารขยะสำหรับชุมชน และงาน ทนงเกียรติ เกียรติศิริโรจน์, ไพสิฐ พาณิชย์กุล, เหมือนจิต แจ่มศิลป์ (2554) ในงานวิจัยเรื่อง “การสาธิตการเปลี่ยนขยะในมหาวิทยาลัยเป็นพลังงานในรูปความร้อน” จากงานวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มจากสิ่งที่ไม่มียุคค่า รวมไปถึงช่องทาง ที่นำมาผสมรวมกันเป็นการดำเนินชีวิต การดำเนินธุรกิจ ผ่านโลกทัศน์วิสัยและโอกาส จนกระทั่งประสบความสำเร็จหนึ่งสิ่งเล็กน้อย อาจดูไม่มีประโยชน์หรือคุณค่า แต่ถ้าแสวงหามิติของการจัดวางจะพบในเรื่องคุณค่าและประโยชน์การใช้สอยได้ในที่สุด

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการโดยมีหนุเป็นปัจจัยเริ่มต้น

จากภาพประกอบอาจอธิบายได้ว่า หนุอาจเป็นช่องทางสร้างอาชีพ อาชีพอาชีพคักหนุขาย เป็นอาหาร การใช้หนุเป็นสัตว์ทดลอง หรือการสร้างหรือผลิตวัสดุ ผลิตภัณฑ์จากหนุ เช่น สารไล่หนู สมุนไพรไล่หนู หรือไม้ไล่หนู ที่วางจำหน่าย ไปจนถึงกรง กาว หรือผลิตภัณฑ์อื่นใดที่เนื่องด้วยหนุ ไปจนถึงการใช้ระบบชีววิทยา คงไม่ได้บอกว่าหนุเป็นสิ่งมีมูลค่าแต่มองในเชิงพาณิชย์ในครั้งพุทธกาลมีคนทำอาชีพจากหนุและสร้างความ “มั่งมี” จากหนุหรือปัจจัยเนื่องต่อจากหนุก็มีมาแล้ว จึงนำมาเป็นกรณีศึกษาเทียบเคียงให้เห็นความเนื่องต่อและความสำคัญที่เคยเกิดมาแล้วในอดีต นอกจากนี้จากแผนภาพอาจอธิบายเสริมได้ว่า หนุกับโอกาส การจัดการ การวางแผน เครือข่าย คุณธรรมทางธุรกิจ สัมพันธภาพในคู่เจรจาทางธุรกิจ วิสัยทัศน์ เป็นต้น

หนูเทพเจ้าความเชื่อ ลิงเชื่อ และการแสดงออกต่อความเชื่อ

“หนู” เป็นสัตว์พาหะนำโรคที่ต้องหลีกเลี่ยง หากพบเห็นที่ไหนเป็นต้องแผ่นให้ไกล หรือถ้าพบว่ามีหนูอยู่ร่วมชายคาก็ต้องรีบกำจัด โยงกลับไปในอีกพื้นที่หนึ่งหนูอาจเป็นสิ่งเชื่อที่ถูกกำหนดขึ้น เช่น หนูนักษัตรประจำปีเกิด ซึ่งก็มีอิทธิพลมาจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ฮินดู รวมทั้งเชื่อว่า “ว้าว” เป็นพาหะของพระนารายณ์ ที่ต้องได้รับการบูชา หรือหนูอันเป็นพาหะของพระพิฆเนศ ที่ชื่อ “มุสิกะ” และในอินเดียก็เช่นกันมีข้อมูลจากเว็บไซต์เดลีเมล เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2557 ว่า ที่วิหารคาร์นิมาทา (Karni mata Temple) รัฐราชสถาน ประเทศอินเดีย ที่มีหนูอาศัยอยู่กว่า 20,000 ตัว โดยเชื่อกันว่าหนูเหล่านี้คือลูกหลาน บริวารของเทพเจ้า คือเจ้าแม่คาร์นิมาทาการเบียดเบียนทำร้ายถือว่าเป็นบาป ไม่เพียงห้ามทำร้ายเท่านั้น แต่ยังเลี้ยงดูด้วยอาหารอย่างดีอาทิข้าวสาร เมล็ดธัญพืช และน้ำนม (วิหารคาร์นิมาทา สวรรค์ของหนูกว่า 20,000 ตัวในอินเดีย. ออนไลน์ 2557, กุมภาพันธ์ 27) มีการปกป้องมันจากสัตว์ผู้ล่า ด้วยการทำตาข่ายกันนกบินเข้ามาอีกด้วยการทำร้ายหนูที่วิหารแห่งนี้นับเป็นเรื่องต้องห้าม นักท่องเที่ยวทุกคนจะได้รับการกำชับให้เดินอย่างระมัดระวัง ห้ามเตะหรือเหยียบหนูที่เป็นอันขาด ใครที่พลาดไปเหยียบเข้าจะถือเป็นบาปติดตัว และต้องไถ่บาปด้วยการซื้อรูปปั้นหนูที่ทำจากเงินหรือทอง มาขอโทษบูชา หนูส่วนใหญ่ของที่นี่จึงมีสีน้ำตาลดำ แต่ชาวบ้านเชื่อกันว่า หนูที่มีขนสีขาวจะนำโชค และพรจากเจ้าแม่มาให้...” ดังมีข้อมูลว่า สวิตา ชาร์มา สตรีที่มีศรัทธาต่อวิหารดังกล่าว เคยมาเคารพสักการะเจ้าแม่คาร์นิมาทา และได้พบหนูสีขาว ซึ่งเธอเชื่อว่า “เป็นโชคดีสำหรับชีวิต”

ดังนั้นหนูกับความเชื่อจึงเป็นไปตามพื้นที่ที่ไม่สามารถใช้เกณฑ์วินิจฉัยต่อความผิดความถูกได้ เพราะความเชื่อเกิดขึ้นด้วยบริบทของสังคม วัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ส่วนใครจะเชื่ออย่างไร คงเป็นเหตุผลของแต่ละพื้นที่ แต่ในส่วนของพระพุทธศาสนา มีเกณฑ์วินิจฉัยต่อความเชื่อด้วยเรื่องหลักปัญญา ส่วนเกณฑ์การใช้ปัญญาในการวินิจฉัยมีแค่ไหนอย่างไร ก็ให้เป็นไปตามเกณฑ์และตามมติของผู้ใช้นั้นส่วนผลย่อมเป็นการสะท้อนคิดได้เองว่าจะเป็นอย่างไ

ภาพที่ 2

ภาพหนูที่เชื่อว่าเป็นบริวารของเจ้าแม่คาร์นิมาตา (Karni Mata Temple, Rajasthan)
ในอินเดีย ที่มาภาพ ออนไลน์, สืบค้น 15 กันยายน 2559

หนูสี่ธรรม เมื่อพระพุทธเจ้ายกหนูมาเป็นกรณีศึกษา

ในทางพระพุทธศาสนาหนูถูกนำมาเป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบข้อธรรมเพื่อสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของหนูกับผู้บำเพ็ญเพียรหรือปฏิบัติธรรมดังปรากฏใน“มุลิกสูตร” (อ.จตุกก (ไทย) 21/107/162) ที่ว่าด้วยเรื่องของหนู 4 ชนิด คือ (1) หนูขุดรูแต่ไม่อยู่(2) หนูอยู่แต่ไม่ขุดรู(3) หนูไม่ขุดรูและไม่อยู่(4) หนูขุดรูและอยู่ซึ่งท่านได้อธิบายเปรียบเทียบถึงบุคคล 4 จำพวกด้วยกันเพื่อสะท้อนออกมาว่ามีพฤติกรรมและลักษณะอย่างไร โดยได้จำแนกออกมาว่า

1. บุคคลเปรียบเหมือนหนูขุดรูแต่ไม่อยู่ บุคคลเปรียบเหมือนหนูขุดรูแต่ไม่อยู่ เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถาอุทาน อิติวุตตะกชาตกะ อัมภุตธรรม เวทลละ แต่เขาไม่รู้ซัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา’ บุคคลเปรียบเหมือนหนูขุดรูแต่ไม่อยู่ เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนหนูขุดรูแต่ไม่อยู่ [เรียนรูซัด-แต่ปฏิบัติไม่ได้]

2. บุคคลเปรียบเหมือนหนูอยู่แต่ไม่ขุดรู บุคคลเปรียบเหมือนหนูอยู่แต่ไม่ขุดรู เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถาอุทาน อิติวุตตะกชาตกะ อัมภุตธรรม เวทลละ แต่เขาไม่รู้ซัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา’ บุคคล เปรียบเหมือนหนูอยู่แต่ไม่ขุดรู เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนหนูอยู่แต่ไม่ขุดรู [ไม่ได้เรียน-แต่รูซัด-ปฏิบัติได้]

3. บุคคลเปรียบเหมือนหนูไม่ขุดรูและไม่อยู่ บุคคลเปรียบเหมือนหนูไม่ขุดรูและไม่อยู่ เป็นอย่างไรคือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถาอุทาน อิติวุตตะกชาตกะ อัมภุตธรรม เวทลละ และเขาไม่รู้ซัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา’ บุคคลเปรียบเหมือนหนูไม่ขุดรูและไม่อยู่ เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนหนูไม่ขุดรูและไม่อยู่ [ไม่รู้-ไม่ปฏิบัติ]

4. บุคคลเปรียบเหมือนหนูขุดรูและอยู่ บุคคลเปรียบเหมือนหนูขุดรูและอยู่ เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถาอุทาน อิติวุตตะกชาตกะ อัมภุตธรรม เวทลละ และเขาไม่รู้ซัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา’ บุคคลเปรียบเหมือนหนูขุดรูและอยู่ เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนหนูขุดรูและอยู่ [รูซัด-ปฏิบัติได้]

ในพุทธาณุญาตกำหนดให้พระใช้ผ้าบังสุกุล และผ้าบังสุกุลก็มีหลายชนิด อาทิ ผ้าตักที่ป่าช้า ตกที่ตลาด ปลวกกัด ไฟไหม้ และมีอีกชนิดหนึ่ง “ผ้าหนูกัด” (วิ.ปริ. (ไทย) 8/325/465) จัดเป็นผ้าบังสุกุล ดังนั้นหนูในมิตินี้ทำให้พระมีผ้าใช้ ถือว่าหนูมีคุณูปการต่อพระ หรือหนูเป็นวิชาหนึ่งในการเรียนของอินเดียโบราณ เช่น วิชาทายนก ทายหนู ทายหนูกัดผ้า (ที.สี. (ไทย) 9/21/8) ดังนั้นหนู หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องหนูเกี่ยวกับการเรียนในอินเดียโบราณและปรากฏเป็นวิชาหนึ่งในหลาย ๆ วิชาที่พระพุทธเจ้าห้ามและพระองค์ทรงเว้นขาดจากการเรียนวิชาที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อการส่งเสริมปัญญาตามหลักพระพุทธ

หรือหนูถูกนำมาใช้เปรียบเทียบเพื่อสะท้อนคิดถึงสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ปรากฏในอัฐฐานชาดก ว่าด้วยสิ่งที่เป็นไปไม่ได้มหารณฤชีกกล่าวกับหญิงโสเภณีเช่นประโยคว่า “เมื่อใดบันไดถูกสร้างขึ้น

อย่างดีด้วยเขากระต่ายเพื่อประโยชน์แก่การขึ้นสวรรค์ได้เมื่อนั้นเรากับเธอพึงอยู่ร่วมกันได้แน่” (ขุ.ชา.(ไทย)27/80/298) เป็นการปฏิเสธแบบไร้เยื่อใย หรือมีประโยชน์ที่เกี่ยวกับหนูว่า “เมื่อใดหนูทั้งหลายไต่บันไดไปกัดกินดวงจันทร์และขับไล่ราหูไปได้เมื่อนั้นเรากับเธอพึงเกี่ยวข้องกันได้แน่” (ขุ.ชา. (ไทย) 27/81/298) ในความหมายคือการมุ่งมั่นต่อการปฏิบัติธรรมและไม่สนใจต่อสตรีเพศที่เข้ามาด้วยประสงค์ต่อการหิราฎพรหมจรรย์วินัยกบวช ซึ่งใช้เป็นการสื่อธรรมแสดงถึงความมุ่งมั่นและหนูถูกใช้อธิบายถึงสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ และไม่มีทางเกิดขึ้นโดยประการทั้งปวง ในอุสชาดก(ขุ.ชา (ไทย) 27/149-151/187) ที่ว่าด้วยเรื่อง “หนูไม่กินเกลือ” ที่พระราชาแห่งกรุงพาราณสีทรงยกมาเปรียบว่า “หนูไม่กินเกลือ” เพราะรู้ว่าอันไหนเป็นข้าวอันไหนเป็นเกลือ ในฐานะที่เป็นพระราชาก็ย่อมรู้ว่าใครเป็น “มิตรเป็นศัตรู” การยกมาเปรียบเทียบเพื่อสื่อให้รู้ว่า “การวางแผนลอบปลงพระชนม์พระราชา” พระองค์รู้อยู่แล้ว แต่ยกกรณีของหนูไม่กินเกลือมาเปรียบเทียบเพื่อข่มขวัญศัตรูส่งผลให้พระองค์ไม่ถูกลอบปลงพระชนม์หรือในพิฬารวดชาดก (ขุ.ชา (ไทย) 27/128/52) ที่ว่าด้วยวัตรของแมงโดยหนูเกิดเป็นหนูโพธิสัตว์ ได้กล่าวดำหนิสุนัขจึงจอกว่า “ผู้ใดกล่าวเชิดชูธรรมให้เป็นธงชัยล่อลวงให้เหล่าสัตว์ตายใจแล้วซ่อนตนประพฤติชั่วความประพฤติของผู้นั้นชื่อว่า เป็นความประพฤติของแมง” หรือใน อคคิกชาดก (ขุ.ชา (ไทย) 27/129/53)ว่าด้วยสุนัขจอกชื่อออคคิกะที่พญาหนูโพธิสัตว์กล่าวติเตียนสุนัขจึงจอกว่า ปอยผมนี้มีได้มีไว้เพราะเหตุแห่งบุญ มีไว้เพราะเป็นเลสร้างเพื่อการหากินหมู่หมู่มิไม่ครบตามจำนวนทาง...” ในพิฬารวดชาดกอคคิกชาดก เป็นเรื่องราวด้วยหนูโพธิสัตว์ที่สอนธรรมแก่สุนัขจอกที่มาทำเลศ เพื่อกินหนู เป็นการกล่าววาจาธรรมเพื่อการสอน/ตำหนิให้เห็นความสำคัญของการไม่เบียดเบียนต่อชีวิตอื่น ด้วยการกระทำตนจำแลงว่าเป็นนักบุญ แต่พฤติกรรมความจริงเป็นพวกหลอกลวง แอบอ้าง ฉ้อฉลและฉ้อโกงหวังผลเป็นการเบียดเบียนทรัพย์สิน ทำลายชีวิตอื่น ด้วยการเอาเปรียบและเห็นแก่ได้ เป็นต้น (สุริย์พร แซ่เอี้ยบ, 2554 : 63-64)

ดังนั้นหนูในมิติทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นทั้งมลภาวะที่ก่อความรำคาญทำให้อยู่ไม่สุข ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม รมกวน เป็นเครื่องสะท้อนหลักธรรม เปรียบเทียบเป็นคำสอน สะท้อนคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผ้าที่หนูกัดแทะแล้วมาทำเป็นผ้าบังสุกุลใช้ได้ และหรือเป็นวิชาการศึกษาในสมัยอินเดียโบราณดังปรากฏในมหาศีลที่ว่า “พระสมณโคดมทรงเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดทางด้วยเดรัจฉานวิชาเช่นที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวกฉันโภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังเลี้ยงชีพผิดทางด้วยเดรัจฉานวิชาอย่างนี้คือทำนายอวัยวะทำนายตำหนิทำนายโชคกลางทำนายฝันทำนายลักษณะทำนายหนูกัดผ้าทำพิธีบูชาไฟพิธีเบิกแวงเวียนเทียนพิธีชดแลกลบบูชาไฟพิธีชดร้าบูชาไฟพิธีชดข้าวสารบูชาไฟพิธีเติมเนยบูชาไฟพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟพิธีพนเครื่องเช่นบูชาไฟพิธีปลีกรรมด้วยเลือดวิชาดูอวัยวะวิชาดูพื้นทิววิชาการปกครองวิชาทำเสน่ห์เวทมนตร์ไล่ผีวิชาตั้งศาลพระภูมิวิชาหมองูวิชาว่าด้วยพิชิตวิชาว่าด้วยแมงป่องวิชาว่าด้วยหนูวิชาว่าด้วยเสียงนกวิชาว่าด้วยเสียงกาวิชาทายอายุวิชาป้องกันลูกศรวิชาว่าด้วยเสียงสัตว์ร้อง” (ที.สี.(ไทย) 9/21/8) ซึ่งเป็นวิชาที่พระพุทธเจ้าไม่สนับสนุนให้ศึกษาปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 3 หนูพาหนะของพระพิฆเนศ (Lord Ganesh and the Mouse)
ที่มา,ออนไลน์, สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2559

ดังนั้นหนูในมิติทางพระพุทธศาสนานี้ ที่ยกมาวิเคราะห์ร่วมเป็นหนูที่ใช้เพื่อการสอนธรรม สื่อธรรมเชิงเปรียบเทียบ ยกขาคกเป็นกรณีศึกษาโดยใช้หนูเป็นตัวอย่างในการสื่อ และสอนธรรม รวมไปถึงหนูที่ถูกใช้เป็นการสะท้อนคิดทางการบริหารจัดการ อันสัมพันธ์กับท่าที่และการแสดงออกตั้งปรากฏในขาคกและเรื่องที่น่ามาเป็นกรณีเทียบเคียงกับเหตุการณ์และกรณีศึกษาที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ท่าที่ต่อชีวิต (อื่น) ตามแนวพุทธ

พระพุทธศาสนามีหลักการและแนวคิดในหลากหลายรูปแบบที่สะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรม คำสอน ที่สอนให้ศาสนิกหรือผู้นับถือไม่เบียดเบียนชีวิต ดังนั้นการกำจัดหนู หรือการเบียดเบียนชีวิตด้วยท่าที่ต่อการคุกคามชีวิต จึงไม่ต้องตามหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนให้ศาสนิกงดเว้นปาณาติบาต สอนให้ศาสนิกมีท่าที่ต่อชีวิต สิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม สมดุล ดังกรณีกำหนดให้พระภิกษุห้ามใช้น้ำมีตัวสัตว์ (วิ.มหา.(ไทย) 2/432/543) เมื่อจะใช้ก็ต้องมีเครื่องกรอง (วิ.มหา (ไทย) 2/519-520/607) ด้วยเหตุผลว่าเพื่อป้องกันปาณาติบาตต่อสิ่งมีชีวิตที่มองไม่เห็น หรือไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาจนกระทั่งเบียดเบียนต่อชีวิตของสัตว์เหล่านั้น รวมไปถึงการห้ามพระภิกษุถ่มน้ำลาย (วิ.ปริ. (ไทย) 8/156/121) ถ่ายอุจจาระปัสสาวะ(วิ.ปริ. (ไทย) 8/156/121) การใช้น้ำล้างบาตร เทลงในน้ำที่จะมีสิ่งชีวิต (วิ.มหา (ไทย) 4/209/331) หรือบนพิชสีเขี้ยว (วิ.มหา (ไทย) 4/209/331) ท่าที่เหล่านี้จึงเป็นการสะท้อนว่าพระภิกษุในพระพุทธศาสนาต้องมีท่าที่ต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตอย่างไร ดังปรากฏในส่วนวินัยของพระที่ว่าด้วยเรื่อง

การละเมิดชีวิตในข้อปาราชิก (วิ.มหา (ไทย) 1/165/136) การละเมิดต่อชีวิตในปาจิตตีย์ (วิ.มหา.(ไทย) 2/432/543) หรือคำสอนสำหรับชาวพุทธในเรื่องการไม่กระทำปาณาติบาต(ที.ปา.(ไทย) 11/105/75) ที่ไม่ส่งเสริมความรุนแรงต่อสิ่งมีชีวิตแม้กระทั่งมองไม่เห็นไปจนกระทั่งสัตว์ใหญ่และสิ่งมีชีวิต ดังนั้นพระพุทธรูปศาสนาจึงไม่สนับสนุนการกระทำรุนแรงต่อชีวิตในทุกรูปแบบ แม้กระทั่งสัตว์ที่มองไม่เห็น การที่ศาสนิกหรือชาวพุทธใช้วิธีการรุนแรงต่อชีวิตอื่น จึงย่อมหาเหตุผลในการที่จะเป็น “ชาวพุทธ” ย่อมไม่ได้แปลว่าผิดหลักการ แต่ถ้าในกรณีที่ชาวพุทธจะละเมิดหลักการนี้ย่อมสะท้อนท่าทีของการไม่เคารพต่อคำสอนของพระพุทธรูปเจ้าย่อมผิดทั้งในส่วนของหลักการ และหลักปฏิบัติ ส่วนผลกระทบอันเนื่องจากการใช้ความรุนแรง ผู้ใช้ย่อมได้รับผลจากความรุนแรงนั่นเอง เช่น การต่อต้าน การตีโต้ หรือการกระทำตอบในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุและปัจจัยร่วมกันต่อไป

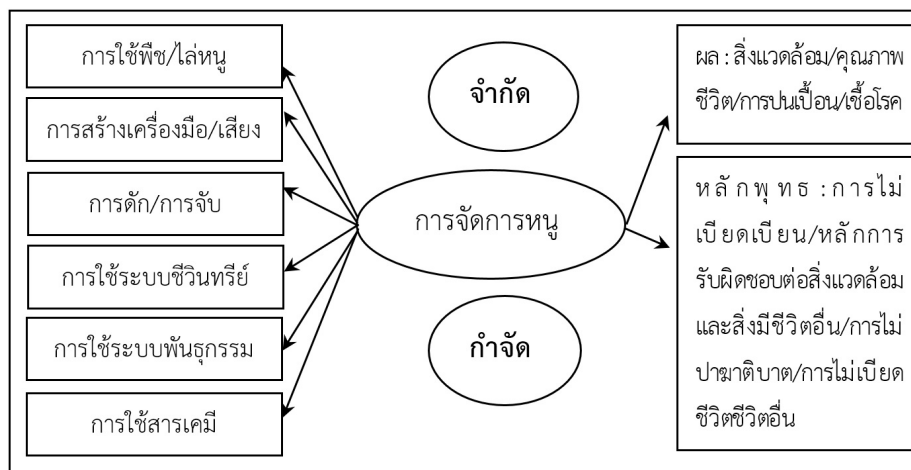
หนูความรุนแรงต่อการจัดการด้วยชีวิต (การใช้ความรุนแรง/การไม่ใช้ความรุนแรง)

การจัดการกับหนู หรือกำจัดหนูอาจมีหลายวิธีในทางปฏิบัติ สฤณี กลั่นทกานนท์ ทองทรงภาควิชาสรีรวิทยา คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ข้อมูลในงานวิจัยว่า “สารเคมีไล่หนูที่มีการวิจัย พบว่ามีความเป็นพิษสูงมาก ไม่เหมาะกับการสัมผัสด้วยมือเปล่าและการใช้กับบรรจุภัณฑ์ที่อาจจะนำไปใช้ห่อหุ้มอาหาร” และได้ทำการวิจัย “การประเมินคุณสมบัติในการไล่หนูของกระดาษเคลือบด้วยสารสกัดจากธรรมชาติผสมกับหมักพิมพ์” เพื่อป้องกันไม่ให้หนูกัดทำลายผลิตภัณฑ์ การใช้สารสกัด ธรรมชาติ ที่ปรากฏในงานวิจัย อาทิ “สารสกัดจากพริก น้ำมันระกำ น้ำมันเจอเรเนียม น้ำมันสาระแหน่ และน้ำมันมะกรูด” ที่มีคุณสมบัติไล่หนูได้ เนื่องจากไม่มีพิษและน่าจะสามารถใช้เคลือบวัสดุที่บรรจุอาหารได้ หรือมีงานวิจัย “สมุนไพรไล่หนู” (บุญญฤทธิ์ ไทยนาทม, วรวัฒน์ เอยเส็ก, อธิญา ศรีทิน, 2557) งานค้นคว้าของ บุญญฤทธิ์ ไทยนาทม และคณะ ที่พยายามเสนอผลิตภัณฑ์เพื่อการไล่หนูที่สกัดจากพืชที่มีกลิ่นและมีประสิทธิภาพในการไล่หนู เป็นต้น

จากข้อมูลของนางยุวลักษณ์ ขอบประเสริฐ นักสัตววิทยาชำนาญการพิเศษ สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช กรมวิชาการเกษตร ให้ข้อมูลการวิจัยว่า “กรมวิชาการเกษตรได้ดำเนินการศึกษาวิจัยการใช้โปรโตซัว *S. singaporensis* เพื่อใช้เป็นสารชีววินทรีย์กำจัดหนู โดยผลิตสปอร์โรซีสต์จากการเลี้ยงงูเหลือม เชื้อชนิดนี้ในงูเหลือมขนาดลำตัวยาวประมาณ 2.5 เมตร สามารถผลิตสปอร์โรซีสต์ได้ไม่ต่ำกว่า 1,400 ล้านสปอร์โรซีสต์ สามารถใช้กำจัดหนูได้ไม่น้อยกว่า 5,000 ตัว หรือใช้ปราบหนูในนาข้าวได้ประมาณ 300 ไร่ภายหลังหนูได้รับเชื้อโปรโตซัวระยะสปอร์โรซีสต์แล้ว 10-15 วัน จะแสดงอาการป่วยและตายในที่สุดด้วยสาเหตุอาการน้ำท่วมปอดซึ่งทำให้ระบบการหายใจล้มเหลว หรืออาจทำให้ไตวายได้” (เดลินิวส์, ปัญหา “หนู” ทำลายผลผลิต 2553, กุมภาพันธ์ 23) หรือการที่คณาจารย์ภาควิชาสัตววิทยา คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ทำการค้นคว้าวิจัยสารสกัดสมุนไพรควบคุมประชากรหนูสารสกัดสมุนไพรไล่หนู เครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ในการไล่ศัตรูในบ้านเรือนและทางการเกษตร เครื่องไล่หนู (คณาจารย์ภาควิชาสัตววิทยา คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2556) หรือในงานวิจัยของ

เบญจมาภรณ์ ภิญโญพรพาณิชย์ และคณะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาต้นแบบการกำจัดแหล่งรังโรค(หนู)กระทรวงสาธารณสุข” ซึ่งในงานวิจัยได้ใช้วิธีการในการกำจัดหนูเริ่มตั้งแต่การทดลองดัก และใช้อาสาสมัครมาร่วมกันดักจับ ใช้สถิติที่ได้จากการดักจับในสัดส่วนแต่ละวัน การตัดหางโซ่อาหารในอาคาร เพื่อลดปริมาณหนู หรือในครั้งพุทธกาลที่ห้ามพระสะสมอาหารนัยหนึ่งก็เพื่อป้องกันหนูด้วยเช่นกัน (วิ.มหา. (ไทย) 2/621/142) ซึ่งสอดคล้องกับการตัดหางโซ่อาหารในอาคารกับสภาพปัจจุบัน ไปจนกระทั่งการใช้สารชีวภาพให้หนูเป็นหมัน หรือกระทั่งกลับไปตายที่รัง โดยมีหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น กรมควบคุมโรค กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กรมอนามัยกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

ซึ่งในงานวิจัย “หนู” ถูกตีความว่าเป็นพาหะนำโรค จึงต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมในการดำเนินการ แปลว่าการ “จำกัด” และ “กำจัด” จากภาพประกอบที่ 4 อธิบายได้ว่าการจัดการหนูมีหลายวิธีและมีมาตรการที่แตกต่างกันไป แต่ถ้ามองในเรื่อง “หลักการ” ทางพระพุทธศาสนาผสมรวมกับแนวคิดในเรื่อง “สุขภาวะ” หรือผลต่อเนื่องจากการดำเนินการ ย่อมจะต้องคิดและคำนวณให้มากกว่าจะใช้วิธีการใด หรือมาตรการใด ในการป้องกันหรือแก้ไขในการ “จำกัด” หรือ “กำจัด” หนูเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์มีทั้งคุณและโทษทั้งในเชิงความรู้ “ทดลอง” และ “สุขภาวะ” สิ่งแวดล้อมที่ต้องอยู่ร่วมกันเพียงแต่จะใช้วิธีการใด หรือแนวทางใดควรสังวรและระมัดระวัง การใช้ความรุนแรงนั้นง่ายแต่ผลกระทบหรือผลที่ต่อเนื่องจะเป็นอย่างไร โปรดพิจารณาสำหรับผู้กระทำการและผู้ดำเนินการ

ภาพที่ 4 แนวทางการบริหารจัดการหนู “จำกัด” และ “กำจัด”
อันสอดคล้องกับท่าที่ตามหลักการพระพุทธศาสนา

บทสรุป

หลักพุทธสอนเรื่องความไม่รุนแรงต่อชีวิตอื่น (ปาณาติบาต) รวมไปถึงมีท่าทีความรับผิดชอบต่อชีวิตอื่นด้วยความเมตตา ด้วยความเอื้ออาทรในการอยู่ร่วมกันดังปรากฏในวินัยบัญญัติเรื่อง ห้ามพระภิกษุใช้น้ำมีตัวสัตว์ เพื่อเป็นการแสดงออกถึงการไม่เบียดเบียนแม้สิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถมองเห็นได้ ในทางกายภาพหนูกับสิ่งมีชีวิตอื่น ย่อมเป็นสัตว์ร่วมสังสารวัฏในเมื่อมีผลงานวิจัย และนักวิจัยวิเคราะห์ออกมาแล้วว่าหนุมีวิธีการ “จัดการ” ที่ผ่านการ “จำกัด” ด้วยวิธีการและระบบชีววิทย ซึ่งไม่ใช่การ “กำจัด” ด้วยสารเคมี แต่มีวิธีการป้องกัน รวมถึงการควบคุมอย่างเหมาะสมภายใต้การ ไล่หนึ แต่ไม่ใช่ “ไล่ล่า” เพราะอย่างไรเสีย “หนุ” มันก็ยังมีมนุษย์อยู่แล้วดังพุทธพจน์ที่ว่า “งูแมงป่องตะขาบ พังพอน แมวหนูนกเค้าแมว หรือสัตว์ผู้เข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเหล่าใดเหล่าหนึ่งแม้อื่นๆเห็นมนุษย์แล้วย่อมกระเสือกกระสน”(อ.ทสก.(ไทย) 24/216/354) เอาความกลัวซึ่งเป็นธรรมชาติที่มีอยู่ในมนุษย์ในสัตว์มาเป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจต่อรองเชิงพื้นที่น่าจะเป็นการจัดการอย่างชาวพุทธ และคงทำให้มันหนีได้เพราะมันกลัว แต่คงไม่ต้องถึงขนาดให้ถึงกับชีวิตคงจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง

การจัดการหนุที่หนุต้องเป็นสิ่งมีชีวิตร่วมกับเรา ควรมีท่าทีอย่างไร ใช้ความรุนแรงฆ่า วางยา จนสร้างมลภาวะผ่านกลิ่น และสุขภาวะ รวมทั้งโอกาสในการปนเปื้อนต่อภาชนะสิ่งใช้ หรือจนถึงต่ออาหาร การใช้ความรุนแรงมุมหนึ่งเป็นการจัดการ แก้ปัญหา แต่อีกมุมหนึ่งเป็นการสร้าง “มลภาวะ” ให้เกิดขึ้น หากคิดเล่นๆ แบบนักการทหารก็ต้องบอกว่าไม่มีสงครามใด ที่ยุติความสงครามได้ด้วยการใช้ความรุนแรง หรือการฆ่า ไม่สามารถลดการเบียดเบียนซึ่งกันและกันได้ หนุคงมีตราบเท่าที่มันจะยังคงมี แต่วิธีการวางยาคงง่าย แต่มันไปสร้างปัญหาเพิ่ม คล้ายแต่เดิมชวานาใช้สารเคมีกำจัดหนูนา ปู หอย เพื่อลดศัตรูพืชในนาข้าว แต่ในเวลาเดียวกันได้เพิ่มอัตราเร่งต่อมลพิษ และสารตกค้าง จนกลายเป็นมลภาวะ การปนเปื้อนทางการเกษตรไป ดังนั้นการจัดการใด ๆ บนพื้นฐานของการคิดขั้นเดียว “กำจัดหนุ-สารเคมี” อาจต้องปรับและระมัดระวังเพิ่มเพื่อประโยชน์ของ “คน/สมาชิกในองค์กรวม” ย่อมจะเป็นประโยชน์กว่า ถ้าไม่เน้นง่าย เร็ว คงได้ผลยั่งยืนคงทนเป็นประโยชน์และสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดทางพระพุทธศาสนา “การไม่เบียดเบียน-การไม่ใช้ความรุนแรง”

บรรณานุกรม

- คณาจารย์ภาควิชาสัตววิทยา คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,สัตววิทยากับสมุนไพรไทยเพื่อการเกษตร การเรือน และการแพทย์ 15 พฤษภาคม 2559. Zoology and Thai Herbs for Agricultural, Domestical and Medicinal. สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2559, จาก http://www.rdi.ku.ac.th/exhibition/Y51/Clinic/Clinic_04/index.htm
- จินตนา ตันเวชศิลาปะ. (2556). การประเมินความเสี่ยงเชิงปริมาณของการนำเชื้อไวรัสโรคปากและเท้าเปื่อยเข้าสู่ฟาร์มสุกรปลอดโรคปากและเท้าเปื่อยที่ได้รับการรับรองจากกรมปศุสัตว์ในเขตภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ระบอบวิทยาทางสัตวแพทย์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 24-25.
- เบญจมาภรณ์ ภิญโญพรพาณิชย์ พลายนงค์ สภาเรศเรณีย์ อรนาถ วัฒนวงษ์และคณะ. (วันจันทร์ที่ 27 กุมภาพันธ์ 2555). “การศึกษาต้นแบบการกำจัดแหล่งรังโรค(หนู)กระทรวงสาธารณสุข”. สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2559, จาก http://www.research.chula.ac.th/web/cu_online/2555/vol_08_02.html
- บุญญฤทธิ์ ไทยนาทม, วรวัฒน์ เอ่ยเส็ก, อธิวิญญา ศรีทิน. (2557). **สมุนไพรไล่หนู**. ปัญญาธิพนธ์หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาวิชาพาณิชยการ : วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์.
- ศจีรา คุปพิทยานันท์ และคณะ (2554). **ผลของสารสกัดจากทับทิมต่อระบบสืบพันธุ์ในหนูทดลองเพศเมีย**. รายงานการวิจัยสาขาวิชาชีววิทยา สำนักวิชาวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- อุษณีย์ วินิจเขตคำนวน . (2544). การศึกษาผลของสารสกัดสมุนไพรต่อการเกิด albumin-adduct และมะเร็งตับในหนูขาวที่ได้รับอะฟลาทอกซินปีหนึ่ง. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อุราพร วงศ์วัชรานนท์ , วันดี อุดมอักษร , เอกสิทธิ์ กุมารสิทธิ์ , สุรพงษ์ วงศ์วัชรานนท์ . (2557). **ผลของการได้รับกวาวเครือแดง (Butea superba) ต่อการทำงานและระดับพาร์วิลบูมินของกล้ามเนื้อลายของหนูที่ถูกตัดอวัยวะ**. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานภาครัฐด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- เอกสิทธิ์ กุมารสิทธิ์ . (2540). **อิทธิพลของยา pseudoephedrine ที่มีศักยภาพเป็นยาเสพติดต่อการสร้างโปรตีน c-Fos ในสมองหนูทดลอง**. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- เอกสิทธิ์ กุมารสิทธิ์ . (2557). **การศึกษารูปแบบคลื่นไฟฟ้าสมองและพฤติกรรมการเรียนรู้และจดจำในหนูนาขาวใหญ่ที่ถูกชักนำให้เกิดการเสื่อมของประสาท**. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานภาครัฐด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

พระไตรปิฎก

- ส.ส. (ไทย) 15/196/279. [พหุทธิสูตร].
อ.จตุกก (ไทย) 21/107/162. [มุสิกสูตร]
วิ.ปริ. (ไทย) 8/325/465. [เอกุตตริกนัย].
ที.สี. (ไทย) 9/21/8. [พรหมชาลสูตร-มหาศีล]
ขุ.ชา.(ไทย)27/80/298. [ทีปชาดก]
ขุ.ชา. (ไทย) 27/81/298. [ทีปชาดก]
ขุ.ชา (ไทย) 27/149-151/187. [ถุสชาดก]
ขุ.ชา (ไทย) 27/128/52. [พิฬารวดชาดก].
ขุ.ชา (ไทย) 27/129/53. [อัคคิกชาดก].
ที.สี. (ไทย) 9/21/8. [พรหมชาลสูตร-มหาศีล]
วิ.มหา.(ไทย) 2/432/543. [ปาจิตตยิกัณฑ์].
วิ.มหา (ไทย) 2/519-520/607. [ปาจิตตยิกัณฑ์].
วิ.ปริ. (ไทย) 8/156/121. [ภิกขุวิภังค์].
วิ.ปริ. (ไทย) 8/156/121. [ภิกขุวิภังค์].
วิ.มหา (ไทย) 4/209/331.
วิ.มหา (ไทย) 4/209/331.
วิ.มหา (ไทย) 1/165/136. [ปาราชิกกัณฑ์]
วิ.มหา.(ไทย) 2/432/543. [ปาจิตตยิกัณฑ์].
ที.ปา. (ไทย) 11/105/75. [จักกวัตติสูตร].
วิ.มหา. (ไทย) 2/621/142. [นิสสัยคคยิกัณฑ์]
อ.ทสก.(ไทย) 24/216/354. [สังสัปปติปริยายสูตร]